

Research Article

THE IMPORTANCE OF THE "PATTERN AND DECORATION MOVEMENT" GROUP IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL INTERACTION AND GLOBALIZATION IN THE ARTS

Samet DOĞAN

Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Fine Arts Education, Çanakkale, Turkey

Corresponding Author: sametdogan@comu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-0800-4551

Received: 12 April 2022; Accepted: 6 June 2022; Published: 30 June 2022

Abstract

“Pattern and Decoration Movement” is a short-lived but effective art movement established in the United States on 1970. The principle of the group is based on the glorified art of traditional decoration and decoration based on craftsmanship. It has emerged as a response to the limited esthetic of modern art and the discriminatory view of Western art toward Eastern cultures. The group, which is intended specifically to combine the adornment and decoration traditions of Oriental cultures with contemporary plastic arts is the first example of intercultural fusion. Using decorative motifs in more Asian and Islamic traditions as a source of their art, group members have provided a different esthetic identity to all these elements and have them recognized internationally. The group members, who say adornment and decoration are as important as other esthetic positions, have used the stylistic motifs of Islamic and Asian decoration in their work, and interpret these motifs as a Western artist. The article, which is handled within the framework of this subject, aims to examine the importance of the Pattern and Decoration Movement in the history of art, its founding purposes, world views and artistic tendencies, and to discuss and analyze the works of art they made in the light of the data obtained from it.

Keywords: Pattern and Decoration Movement, painting, Modern Art, cultural interaction, globalization

*Araştırma Makalesi***SANATTA KÜLTÜRLERARASI ETKİLEŞİM VE KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA “DESEN VE DEKORASYON HAREKETİ” GRUBUNUN ÖNEMİ****Özet**

“Desen ve Dekorasyon Hareketi” (Pattern and Decoration Movement) 1970 tarihinde Amerika’da kurulan kısa ömürlü fakat etkili bir sanat hareketidir. Grubun ilkesi el işçiliğine dayanan geleneksel süsleme ve dekorasyon sanatının yüceltilmesine dayanır. Dönemin modern sanatının kısıtlı estetiğine ve Batılı sanatın Doğulu kültürlerle yönelik ayrımcı bakış açısına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Doğulu kültürlerin dekorasyon ve süsleme geleneklerini çağdaş plastik sanatlarla kaynaştırma amacı taşıyan grup, bu yönüyle kültürlerarası kaynaşmanın ilk örneğini oluşturur. Daha çok Asya ve İslam geleneğinde yer alan dekoratif motifleri sanatlarının bir kaynağı olarak kullanan grup üyeleri, tüm bu unsurlara farklı bir estetik kimlik kazandırmış ve uluslararası alanda tanınmalarını sağlamıştır. Süsleme ve dekorasyonun diğer estetik konular kadar önemli olduğunu ileri süren grup üyeleri, çalışmalarında ağırlıklı olarak İslam ve Asya süsleme sanatının biçimsel motiflerini kullanmış, bu motifleri Batılı bir sanatçı gözüyle yorumlamışlardır. Bu konu çerçevesinde ele alınan makale Desen ve Dekorasyon Hareketi’nin sanat tarihindeki önemini, kuruluş amaçlarını, dünya görüşlerini ve sanatsal eğilimlerini incelemek, buradan elde edilen veriler ışığında yaptıkları sanat eserlerini tartışma ve analiz etme amacı taşır.

Anahtar Kelimeler: Desen ve Dekorasyon Hareketi, resim sanatı, Modern Sanat, kültürel etkileşim, küreselleşme

1. GİRİŞ

“Desen ve Dekorasyon Hareketi” 1970’lerin başından 1980’lerin ortalarına kadar uzanan yoğun ama kısa ömürlü avangard bir sanat hareketidir. New York’lu bir grup genç sanatçı tarafından kurulan hareket, dekorasyon ve süslemeyle ilgili el sanatı formlarını kullanarak çağdaş sanatta yeni bir ifade dili oluşturmaya çalışmıştır. Miriam Schapiro (1923-2015), Joyce Kozloff (1942), Robert Kushner (1949) gibi öncü sanatçıların başını çektiği grup 1960’ların ortalarından beri sanat dünyasında hüküm süren Minimalizm’in sınırlı estetik yaklaşımına ve Batı dünyasının kültürel şovenizmine meydan okuyan bir anlayışla gündeme gelmiştir.

Hareket başlangıcından itibaren, karmaşık, genellikle baş döndürücü veya şatafatlı tasarımlar, resim, heykel, yerleştirme, giyim ve diğer giyilebilir sanat türleri ile iç dekorasyon gibi geniş bir konu perspektifinde çalışmalar ortaya koymuştur. Genellikle Batılı olmayan kültürlerin dekoratif ve süsleme sanatlarını çalışmalarına yansıtan grup üyeleri, tüm bu unsurlara ayrıcalıklı sanatsal konular atfetmiş ve güzel sanatların diğer konularıyla eşit bir noktaya taşımaya çalışmışlardır. Sanatsal üretimlerini daha çok Asya ve İslam kültürünün dekoratif ve süsleme sanatları üzerine inşa eden grup üyeleri, kendilerini figürasyon ve soyutlama arasında bir üçüncü tür olarak ilan etmişler, ismini “Dekoratif Sanat” olarak belirlemişlerdir.

Grubun dekoratif sanatı ayrıcalıklı kılma girişimi temelde "yüksek" ve "düşük" kültür formları arasındaki hiyerarşik ayrımı ortadan kaldırma ve tarafsız bir gözle yeniden değerlendirme amacı taşır. Grubun bu düşünsel eğilimi spesifik olarak “sanat” ile “zanaat”, Batılı olan ile

Batılı olmayan arasındaki hiyerarşik ilişkileri ortadan kaldırmak ve bu ilişkileri üreten Batı uygarlığının hegemonik üstünlüğüne karşı eleştirel bir tavır alma şekliyle belirginleşmiştir. Grubun bu muhalif tavrı onları Batılı sanat biçimlerinden uzaklaştırarak daha çok Batılı olmayan kültürlerin geleneksel sanat biçimlerine yönlendirmiştir. Bu noktada “dekorasyon ve süsleme” grubun sadece sanat dünyasına getirmek istedikleri biçimsel yeniliklerin sınırlı bir imkanı değil aynı zamanda dünya kültürleriyle iletişim kurmanın ve kaynaşmanın geniş ölçekli bir referansı haline gelmiştir. Grubun farklı kültürlerin bir arada yaşamasıyla karakterize olan bu yaklaşımı kendi dönemlerine anlaşılmamış ve oldukça belirsiz kalmıştır. Fakat zaman içerisinde sanat alanında yaşanan değişimler, grubun amaç ve niyetlerindeki önemini daha anlaşılır kılmış, hak ettikleri önem ve ilgiye geç de olsa kavuşmuşlardır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Desen ve Dekorasyon Hareketi’ni tüm yönleriyle ele alan bu çalışma grubun düşünsel ve sanatsal yaklaşımlarını incelemek, bu çerçevede yaptıkları sanatsal çalışmaları örnekler eşliğinde tartışma ve irdeleme amacı taşır. Makalede öncelikli olarak Desen ve Dekorasyon Hareketi’nin ortaya çıkmasına kaynaklık eden nedenler, grubun sanatsal ve düşünsel amaçları ele alınmış, tüm bunlar neden-sonuç ilişkisi bağlamında incelenmiştir. Buradan elde edilen veriler ışığında grup sanatçılarının bireysel tutumları, üretim biçimleri ve eserlerini ortaya çıkaran temel dinamikler incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde Desen ve Dekorasyon Hareketi’nde ön plana çıkan sanatçılar çalışmaları eşliğinde ele alınmış, eserlerin ortaya çıkmasına kaynaklık eden etmenler irdelenmeye ve çözümlenmeye çalışılmıştır.

2.1. KÜLTÜREL KÜRESELLEŞME BAĞLAMINDA “DESEN VE DEKORASYON HAREKETİ”NİN AMAÇ VE YÖNTEMLERİ

Sanat akımlarının ortaya çıkışı zaman içerisinde değişen kültürlerin tutum ve değerleriyle ilgilidir. Bu değişimin sıkça yaşandığı modernist dönem boyunca birçok sanat akımı gündeme gelmiş ve bu durum Modernizmin tanımlayıcı işaretlerinden biri olmuştur. Her hareket bir öncekini küçümsemek için nedenler bulması gerektiğinde, sanatın ne olup olmadığı sorusu üzerinden yanıtlar aranmıştır. Bu durum Modernizmi bir dönem olarak diğer dönemlerden ayıran en temel belirtilerden biridir. Fakat 1960’lardan sonra sanat alanında hareketlerin ortaya çıkışı, yerini sanatçıların yeni fikirlerine bırakmıştır. Bu dönemler sanatı yücelten ve kategorik olarak gündelik yaşamdan ayıran modernist geleneğin tam karşısında yer almıştır. Sanat ile yaşam arasındaki uçurumu kapatmaya ya da en azından daraltmaya çalışan bu çabalar Artur Danto’nun değişimiyle “sanatı yeryüzüne indirme” çabalarıdır. Örneğin Pop Sanat güzel sanatlar ile gündelik yaşam arasındaki ayrımı ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Minimalizm, el yapımı ve sanayi üretimi arasındaki farkı, Fluxus, yaratıcılık ve oyun arasındaki ayrımı, Kavramsal sanat ise sanatın bir nesne olması gerektiği fikrini ortadan kaldırmıştır (Danto, 2007).

Sanatla yaşam arasındaki ayırıcı çizgilerin giderek belirsizleşmesi o güne kadar sanatın dışına atılmış, ötekileştirilmiş unsurlara yönelik sanatçıların özel bir duyarlılık geliştirmesine neden olmuştur. Bu ilgilerin kökeni sadece estetik bir tercih ya da yönelim değildi. Daha çok Batılı modernist sanatın Batılı olmayan kültürlerle ve kendinden farklı estetik anlayışlara dönük dışlayıcı tavrına karşı gelişen muhalif bir refleks biçimiydi. Nitekim bu dönem sanatçılarına göre evrensellik iddiasıyla ortaya çıkan modernist sanat zamanla kendi içine kapalı bir sistem haline almış, kendisi dışındaki tüm kültür ve sanat biçimlerini “ilkel” ya da “düşük sanat” olarak kategorize etmişti. Güzel sanatlar alanındaki bu evrensel bakış açısı zamanla güçlünün değerlerini ve inançlarını destekleyip diğerlerinin deneyimlerini bastırmak için kullandığı bir

düzenek halini almıştı (Gouma ve Mathew, 2008). Sanat dünyasında yaşanan bu sorunlu süreçler dönemin çekişmeleriyle sıkı sıkıya bağlı birçok eğilimi de beraberinde getirmiştir. Bu eğilimler daha çok Batı sanatının kültürel hegemonyasıyla özdeşleşen, cinsiyetçilik ve kültürel ayrımcılık içeren bakış açısının tam tersi yönde bir boyut kazanmıştır.

Bu etkilerin bir sonucu olarak ortaya çıkan Desen ve Dekorasyon Hareketi 1970 yılında bir grup Amerikalı genç sanatçı tarafından New York'ta kurulmuştur. Dönemin avangard sanatından çıkış yolu olarak süsleme ve dekorasyonu ön plana çıkaran grup 1960'lardaki feminist hareketin bir uzantısı olarak varlık kazanmıştır.

Grubun kuruluş amacı uluslararası alanda Batı uygarlığının cinsiyetçilik, ayrımcılık ve ırkçılık içeren kültür-sanat politikalarına muhalif bir tavır almak ve sanatsal planda bu duruşa uygun pratikler geliştirmektir. Bu doğrultuda oluşturdukları hedef Batılı estetiğin kategorik olarak sanattan ayırdığı ve “zanaat” olarak kodladığı el işçiliğine dayalı süsleme ve dekorasyon gibi unsurlara farklı bir estetik kimlik kazandırmak ve tüm bunların sanatsal önemini vurgulamaktır. Bununla birlikte Batılı toplumların Doğulu kültürlerle yönelik önyargılı yaklaşımlarına, ayrıştırıcı tavrına karşı eleştirel bir tutum almak ve bu coğrafyaların görsel kültürlerini çağdaş sanatla buluşturmaktır.

Grubun bu yaklaşımı temel olarak, dekoratif sanatın Güzel Sanatların diğer estetik konuları kadar önemsiz olmadığı varsayımına dayanır. Bu bağlamda Batılı modernist sanatın dekoratif sanatları diğer sözde Güzel Sanatlardan daha az önemli ve daha az ciddi olarak boyun eğdirilmesi gereken bir alan olarak görmesi grubun temel itiraz noktasını oluşturur. Hareketin liderleri, dekoratif sanat yapma içgüdüünün, uygarlığın başlangıcından beri her insan kültürünün temel bir yönü olduğunu, dekoratif çalışmaya yönelik biçimci yaklaşımların da diğer estetik konular kadar ilgili, anlamlı ve tarihsel olarak önemli olduğunu ileri sürerek bu varsayımı tersine çevirmeye çalışmışlardır (URL.2.).

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin görünüşte yüzeysel gibi algılanan estetik tercihleri aslında kendi dönemlerinde belirginleşen sosyo-politik sorunlarla iç içedir. Bu sorunları temellendiren en önemli faktör 1950'lerin ortalarından itibaren Batı'nın her zamankinden daha fazla hakimiyet ve kontrol arzusu, bunun bir sonucu olarak ırk, cins ve sınıf ayrımcılığına varan politikalarıdır. Kimlik ve sanat arasındaki ilişkiyle belirginleşen bu sorunlar, sanatın evrenselliği hakkındaki modernist varsayımların yetersizliğini daha da vurgulu hale getirmiştir. Sanat dünyasındaki kimlik politikaları etrafında gelişen bu durum, ırk, toplumsal cinsiyet gibi kavramların ön plana çıkmasına, bu konulara yönelik sanatçıların özel bir ilgi geliştirmesine neden olmuştur. Kimlik çağrışımının benimsenmesi, reddedilmesi ve nihayetinde daha etkili biçimde kavranmasına yönelik gelişen bu ilgiler aynı zamanda feminist bilincin yükselişiyle daha da güçlenmiştir (Heartney, 2008).

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin ortaya çıkmasına kaynaklık eden bu etmenler, modernist söylemlerin ötesine geçme ve sanat olmadığı varsayılan unsurlara yeni bir perspektif kazandırma istekleriyle doğru orantılı olarak gelişmiştir. Grubun bu yaklaşım biçimindeki temel düşünce Batı sanatını karakterize eden baskın tanımlama modellerinin dışına çıkmak ve kendilerini Batılı modern düşünceden ayırmaktır. Bununla birlikte Batının yadsıdığı, baskı altına aldığı ya da “öteki” olarak konumlandığı Batılı olmayan kültürleri ve onların geleneksel sanat biçimlerini alışlagelmiş önyargılardan kurtarmak, sanatsal planda farklı bir vizyonla görülmesini sağlamaktır. Grubun farklı kültürlerin bir arada yaşamasıyla karakterize edilen bu bakış açısı Paul Ricoeur'un yazdığı şekliyle şöyle özetlenebilir:

Tek bir kültür yerine birkaç kültür olduğunu keşfettiğimizde ve sonuç olarak ister hayali ister gerçek bir tür kültürel tekelin sonunu kabul ettiğimizde, kendi keşfimizin yok edilmesiyle tehdit edilirdik. Aniden sadece başkalarının olması, bizim kendimizin de diğerleri arasında bir "öteki" olmamızı mümkün hale getirir. Tüm anlamlar ve her amaç ortadan kalktığında ise medeniyetler arasında kalıntılar gibi dolaşmak mümkün hale gelir ve tüm insanlık hayali bir müzeye dönüşür (Ricoeur, 1965, s. 278).

Dolayısıyla "öteki" olarak farklılığa indirgenmek aslında Batı kültürünün bir zamanlar inanıldığı kadar homojen ya da yekpare olmadığını kavranmasıdır. Başka bir deyişle, modernitenin sonunun nedenleri, en azından Ricoeur'un tanımladığı gibi, modernitenin içinde olduğu kadar dışında da yatmaktadır (Owens, 1987).

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin eleştirel yaklaşımlarını özetleyen bu bakış açısı, hareketin kuruluş zeminini oluşturan ana düşüncelerdir. Grubun bir araya gelmesini sağlayan bu boyut hareketin kurucu üyeleri Valerie Jaudon ve Joyce Kozloff tarafından kaleme alınan "Sanat Histerik İlerleme ve Kültür Kavramları" adlı makalede ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bir manifesto niteliğine sahip olan bu makale grubun kuruluş amaçlarını içeren önemli bir kaynaktır. Makalede Batılı erkekler tarafından "yüksek sanat" olarak adlandırdıkları modernist estetiğin yüzyıllarca Batılı olmayan kültürlerin geleneksel sanatlarını "düşük" ya da "ilkel sanatlar" olarak adlandırdıklarını, bu yönüyle Batı kültürünün otoriter bir tutum aldığı vurgulanır (URL. 1). Söz konusu makalede şunlar yazılır:

Batı Sanatının üstünlüğü Batı sanatı literatürü boyunca, diğer kültürlerin sanatlarını değersizleştiren ırkçı varsayımlar vardır... Doğu'ya, Kızılderililere, Afrikalılara ve ilkelere duyulan hayranlığın genellikle altında yatan, acil ve dile getirilmeyen bir sızma, çöküş ve tahakküm korkusudur... Sanat uzmanları, Batılı erkeklerin 'yüksek sanatlarını' diğer tüm sanat türlerinden üstün gördükleri için, Batılı olmayan insanlar, alt sınıf insanlar ve kadınlar tarafından yapılan sanatlar, 'küçük sanatlar', 'ilkel sanatlar' olarak sınıflandırılır... Kendi resimlerimizde dekoratif olanı keşfeden feministler ve sanatçılar olarak, çağdaş sanat dünyasında 'dekoratif' kelimesinin aşağılayıcı kullanımını merak ediyorduk. Modern Sanatın temel metinlerini yeniden okurken, süslemeye karşı önyargının uzun bir geçmişi olduğunu ve hiyerarşilere dayandığını fark ettik: dekoratif sanatın üzerinde güzel sanatlar, Batı dışı sanatın üzerinde Batı sanatı, kadın sanatının üzerinde erkek sanatı (URL. 1).

Makale metninden anlaşılacağı üzere Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin amacı temel olarak, üç karşıt kavramın birbiriyle olan ilişkisi bağlamında anlama kavuşur. Sanat ile sanat olmayan, kadın ile erkek, Batı sanatı ve Batılı olmayan sanat. Grubun hareket noktasını oluşturan bu üç kavramsal çift arasındaki ayrışma, grubun üyelerince hiçbir yasası, temeli olmayan kalıplaşmış düşünsel sistemin ürünü olarak görülmektedir. Bu bakış açısına uygun olarak feminizmi ve kültürel kaynaşmayı ön plana çıkaran grup, Batı dünyasının ürettiği, farklı olanı dışladığı hegemonik bakış açısını tersine çevirmeye çalışmıştır. Bu hamlede "sanat"ın karşısına "zanaat"ı (süsleme ve dekorasyonu), Batının karşısına Batılı olmayanı, erkeğin karşısına kadını ön plana çıkarmışlar ve Batı düşüncesinin cinsiyetçilik, ırkçılık içeren tüm boyutlarına saldırmışlardır. Bu açıdan yapısöküme dönük bir okuma biçimi geliştiren sanatçılar, kadın-erkek ayrımını içeren klasik feminist yaklaşımın yerine, cinsiyetçi ve kültürel ayrımcılığı oluşturan düşünce kalıplarının kendisini hedef almışlardır.

Bu amaçla grubun sanatsal üretimi temel olarak dekoratif olan ile sanatın ayrımlaşmış yapısını ortadan kaldırmaya yönelik bir perspektif izler. "Yüksek" ve "düşük" kültür formları arasındaki

ideolojik ayrımcılığa bir karşı duruş olarak nitelendirilebilecek bu yaklaşım, sanat çalışmalarında süsleme ve dekorasyonun yüceltilmesine dönük bir pratiğe doğru evrilir. Bu açıdan postmodernist bir tavır içerisinde olan sanatçılar, eleştirel bir söylemle geleneksel sanatın dışladığı dekoratif unsurları, sanatlarının birer kaynağı, dahası çalışmalarının birer kurucu ögesi haline getirmişlerdir.

Fakat tarihte süsleme ve dekorasyonu ne temsili ne de soyut olan üçüncü bir sanat kategorisi olarak değerlendirmek ve kabul etmek biçimciliğin temel pratiğiyle pek ilgisi olmayan önyargılar içermekteydi. Bu nedenle grubun amaçları dönemin eleştirmeleri ve sanatçıları tarafından çok sert bir dille eleştirilmiştir. Bu türden olumsuz eleştirilerin gözden kaçırdıkları şey aslında sanatın verili bir doğrusunun olması ön yargısını taşıyordu. Bu eleştirilenlere göre sanat batının ürünü olup bunun dışında olanlar reddedilmeliydi (Danto, 2007). Halbuki yakın zamana kadar dekoratif sanat erkek sanatçılar için özgürleştirici birer katalizör işlevi görürken Batılı olmayan ve kadınların yarattığı geleneksel dekoratif sanatlar ise fayda boyutunu aşamayan “düşük sanat” ya da “zanaat” kategorisine havale edilmişti (Gouma ve Mathew, 2008:28).

Desen ve Dekorasyon Hareketi sanatçılarına göre Batılı geleneğin bu unsurları “düşük sanatlar” kategorisine havale edip yadsımları modernist estetiğin ego çılgınlığı, saflık saplantısının bir ürünüydü. Nitekim grup sanatçılarına göre dekoratif çalışmaya yönelik biçimci yaklaşımlar, diğer estetik konular kadar eşit derecede alakalı, anlamlı ve tarihsel olarak önemliydi. Bu yönüyle de güzel sanatların önemli bir parçasıydı. Örneğin İslam sanatı uzmanı ve grubun ilk teorisyeni Amy Goldin şöyle yazar: "Batı sanatının rasyonel ve ahlaki üstünlüğüne kendini kaptıran sanat tarihçileri, dünyanın sanatsal üretiminin çoğunun süsleme dürtüsünden doğduğunu nadiren fark ederler" (URL. 2).

Burada vurgulanması gereken şey, hareketteki tüm sanatçıların, hareket yaratılmadan önce zaten çalışmalarında dekorasyonu kullanıyor olmalarıdır. Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin bir hareket olarak varlığının yaptığı şey, üyelerinin, dekorasyonu sanatlarının merkezine yerleştirmede ortak noktalarının farkına varmalarını ve uyguladıkları sanatın sanat dünyasında yarattığı olumsuz tutum türleriyle başa çıkmalarını sağlamaktı (Danto, 2007).

Bu dayanışma ruhuyla yola çıkan Desen ve Dekorasyon Hareketi, Batı sanatının sınırlarını zorlayarak "güzel sanatlar" ile "zanaat" arasındaki hiyerarşik ayrımı bozmaya ve ortadan kaldırmaya girişmişlerdir. Püriten bir atmosferin damgasını vurduğu "güzellik" ve süslemeye karşı biraz temkinli olan Amerika'da bu durum, ikili bir meydan okumaydı. Fakat buradaki fikir, soyutlama ve figürasyon arasındaki basmakalıp tartışmayı aşmak, saf görsel zevki rehabilite etmek ve böylece o zamanın sanatsal manzarasıyla verimli bir ilişki önermekti (URL. 3).

Desen ve Dekorasyon Hareketi sanatçılarının bu kapsayıcı felsefesi çağdaş sanatın kelime dağarcığını genişletme konusundaki çaba ve istekleriyle doğru orantılı olarak gelişmiştir. Bu amaç birliği grup üyelerini Batılı olmayan kültürlerin süsleme ve dekorasyon geleneklerini benimsemeye, daha yakından görmeye ve incelemeye teşvik etmiştir. Bu amaçla Türkiye, Çin, Fas, Meksika, Afganistan ve Japonya gibi ülkelere sık sık seyahatler düzenleyen grup üyeleri, buralardaki süsleme ve dekorasyon geleneklerini titiz bir şekilde incelemişlerdir. İslami sanatlardan İran halılarına kadar geniş bir yelpazeyi içeren bu inceleme boyunca, dekoratif geleneklere ait kumaş motifleri, mimari süslemeler, duvar kağıtları, el yazması tezhipler, nakışlar, mozaikler, cam eşyaları gibi dekoratif unsurlardan birçok örnek toplamışlar, bunları Batılı bir sanatçı gözüyle tuvallerine aktarmışlardır.

Sanatçıların yaptıkları çalışmalarda ilham aldıkları kaynaklar ağırlıklı olarak Asya ve İslam sanatının görsel kültürleri olmuştur. Asya ve İslam sanatı grup sanatçılarına hem dönemin avangard sanatının sınırlarından bir çıkış yolu, hem de sanatın biçimsel yönlerini kavramalarında ve iletmelerinde önemli bir kaynak işlevi görmüştür. Nitekim grup üyelerinden Robert Kushner “İslami sanatçıların ürettiklerini görünce, dekorasyon dediğimiz şeyin sanata alternatif bir sanat olduğuna ikna oldum” demiştir. Dolayısıyla Asya ve İslam sanatı grup açısından birçok genelleştirilmiş referanslar sağlamanın yanı sıra gösterişli, arabesk görüntülerin kullanmanın inceliklerini gösteren önemli bir rehber olmuştur (URL. 4).

Grubun İslam ve Asya sanatını bir kaynak olarak bilinçli olarak kullanmaları, modernist söylemin kısıtlamalarından bir kopuş ve kültürel çoğulculuğun inşa edilmesinde önemli bir adım olarak görülür. Bu yönüyle birçok eleştirmen Desen ve Dekorasyon Hareketi’ni Modernizmin son, Postmodernizmin ilk hareketi olarak değerlendirir. Çünkü grup sanatçıları o döneme kadar dışlanmış olan süsleme, dekorasyon, Asya ve İslam Sanatı gibi unsurları kucaklayan geniş bir kaynak materyalleri kullanmışlardır. Bunun yanı sıra dekor ve süslemenin geniş doğasına atıfta bulunarak melezleştirmeyi pastiş, temellük gibi yeni yöntemlerle birleştirerek yeni bir kolaj türü geliştirmişlerdir (Swartz, 2007). Fakat Desen ve Dekorasyon Hareketi’nin asıl önemi Batılı sanat anlayışından kopmaları ve o güne değin sanatın dışında tutulmuş olan Doğulu medeniyetlerin görsel kültürlerini sanatlarının merkezine yerleştirmeleridir. Elbette o zamana kadar Henri Matisse’den Frank Stella’ya kadar birçok sanatçı Doğuya ait birçok motifi resimlerinde kullanmıştı. Fakat bu kullanım daha çok resmin tamamlayıcı bir unsuru olmaktan öteye gidememişti. Desen ve Dekorasyon Hareketi’ni bu türde bir ilişkiden ayıran şey, o zamana kadar sanatın dışında tutulmuş, Batılı olmayan görsel motifleri çağdaş sanatla buluşturmaları, Doğu kültürlerine karşı oluşturulmuş ön yargıların ötesine geçmeleri ve tüm bu unsurları kucaklamalarıdır. Bu yönüyle Desen ve Dekorasyon Hareketi uluslararası anlamda kültürel kaynaşmanın ilk ve en önemli modelini oluşturmuştur.

2.2. ÖNCÜ SANATÇILAR VE SANATSAL ÜRETİM DİNAMİKLERİ

Hareketin önemli figürlerinden Joyce Kozloff 1970’li yıllarda “kadın üretimiyle özdeşleştirilen el sanatı, zanaat, dekorasyon gibi olgulardan yola çıkarak daha 'minör' görülen bu üretimleri güzel sanatlar mertebesine yükseltmenin çeşitli yollarını” aramıştır (Gouma ve Mathew, 2008, s.29). Bu dürtü onu geleneksel süsleme sanatının merkezi konumuna sahip coğrafyalara yönlendirmiş, bu amaçla sık sık Türkiye ve Fas gibi ülkelere seyahat etmiştir. Buralardaki doğuya özgü motifleri derinlemesine inceleyen sanatçı, özellikle İslam sanatının incelikli örneklerinden oldukça etkilenmiştir. Buralardaki geleneksel dekoratif sanatlardan ilham alarak çalışmalarına yansıtan Kozloff dekoratif el sanatlarında kullanılan geleneksel yöntemlerle büyük ölçekli resimler ve enstalasyonlar gerçekleştirmiştir. Çalışmalarında Batılı olmayan kültürlerin süsleme ve dekor geleneğindeki motifleri kullanan sanatçı, ağırlıklı olarak Kafkas kilimleri, İznik ve Katalan fayansları, Selçuklu tuğra işleri ve Yerli Amerikan çömlekleri de dahil olmak üzere düzinelere kaynaktan oluşan dekoratif unsurları kullanmıştır (URL. 7).

Kozloff’un yaptığı çalışmaların birçoğu İslami motiflerin zengin çeşitliliğini içerir. Atmosferik bir boşluk içerisinde renk ve doku zenginliğine dayanan bu motifler tuvallerinde birbirini takip eden örüntülerle, kesintisiz renk ilişkileriyle yeni bir görünüme kavuşur. Çalışmaları arasında ön plana çıkan “Üç Portal” adlı resmi (Görsel 1) Doğu süsleme geleneğine özgü kilim, kumaş ve kitap süslemeciliğinin birçok motifini barındırır. Bunun yanı sıra Batılı modernist sanatın soyut biçimlerini içeren resim, her iki alana ait görsel unsurları aynı planda bir araya getirir.

Görsel 1. Joyce Kozloff, Üç Portal, 1977, Tuval üzerine akrilik boya, 457.2x182.88 cm.

Grubun diğer bir sanatçısı olan Miriam Schapiro, tıpkı Kozloff gibi Batılı sanatın baskın tanımlama modellerini terk ederek dekoratif sanatların zengin olanaklarına yönelmiştir. Dekorasyonu bir sanat dili olarak kullanmanın çeşitli biçimlerini araştıran sanatçı “yüksek” ve “düşük” sanat ayırımına dayalı olarak hiyerarşik bir ayırma tabi tutulmuş ürünleri sanatının en önemli bileşeni yapmıştır. Bu amaçla çeşitli renk ve motiflere sahip buluntu kumaş parçalarını çalışmalarının ana unsuru yapan sanatçı, tüm bu parçaları Batılı resim tarzına uygun olarak geometrik ve soyut biçimlerle harmanlamıştır. Özel bir dikiş tekniği kullanarak bir araya getirdiği kumaş parçalarını yer yer akrilik boya müdahaleleriyle zenginleştiren Schapiro, bu uygulama çalışmalarını “famaj” olarak tanımlamıştır. “Famaj, kadınların, kendileriyle özdeşleştirilen malzeme ve teknikleri de kullanarak gerçekleştirdikleri, 'kadın kolajları'dır” (Gouma ve Mathew, 2008, s. 30).

Schapiro'nun uyguladığı famaj çalışmaları Doğu'ya özgü süsleme geleneğinden ödünç aldığı motiflerle özgün bir bütünlük oluşturur. Bu yöndeki eserleri arasında ön plana çıkan “Cennet Halısı” adlı famaj çalışması (Görsel 2) geometrik formlarla kompoze edilmiş ve doğuya özgü bir halı biçiminde tasarlanmıştır. Çiçek desenli kumaş paçaları ve renkli ipleri geometrik biçimlere uygun olarak kolajlayan sanatçı, resme akrilik boya müdahaleleriyle çarpıcı bir derinlik kazandırmıştır. Çalışmayı çepeçevre saran arabesk motifler ise coğrafi sınırlar boyunca uzanan soyut-figüratif dekorasyon geleneğine güçlü atıflarda bulunur.

Görsel 2. Miriam Schapiro, Cennet Halısı, 1980, Tuval üzerine kolaj ve akrilik boya, 152x127 cm.

Grubun bir diğer sanatçısı olan Valerie Jaudon İslami hat sanatı ve Roma mozaiklerinin mimari motiflerini kullanarak resimlerini oluşturur. Keskin hatlı motiflerle oluşturduğu geometrik kompozisyonları (Görsel 3) Doğu coğrafyasının süsleme geleneğinde sıkça karşılaşılan arabesk motifleri içerir. Tuval üzerine uygulanan ve karmaşık bir düzen içerisinde birbirlerine

bağlanan bu motifler, belli bir merkezden başlayıp tuvalin tüm alanlarına doğru ölçülü biçimde yayılır. Tek renk içeren çalışmalarının yanı sıra Doğuya özgü halılarda kullanılan renkleri de ön plana çıkaran sanatçı, süslemeyi geleneksel bağlamlarından ayırarak Batılı bir bakış açısıyla yalıtılarak, dekorasyonun kalıcı önemini vurgular. Geometrik simetriye ve birbirini takip eden dekoratif motiflere derinden bağlı bu çalışmalar, Doğu'ya özgü soyut ve figüratif dekorasyon geleneğine sıkı sıkıya bağlıdır.

Görsel 3. Valerie Jaudon, Aaron, 1980, Kağıt üzerine pastel boya, 83x 76 cm.

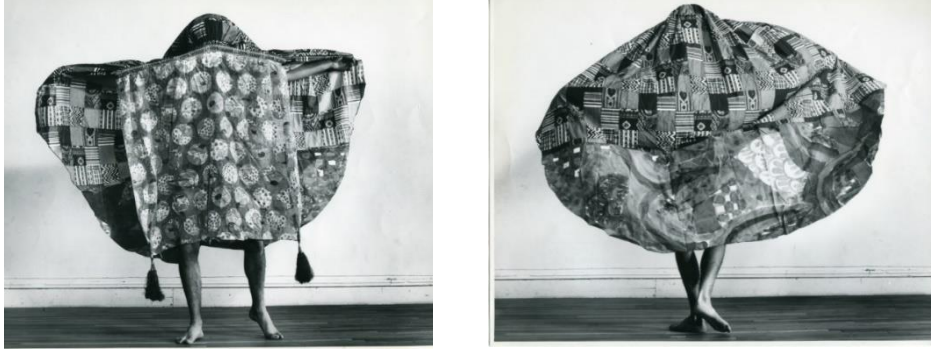
Grubun en önemli teorisyenlerinden Robert Kushner 1974'te İpek Yolu boyunca Türkiye, İran ve Afganistan üzerinden kararlı bir yolculuğa çıkarak burada incelemeler yapmıştır. İstanbul'da Bizans kiliseleri, dokumacılar, halıcılar, İslam mimarisi ve sanatı ile tanışması, süslemenin hem ilkesel hem de kültürel açıdan tarihini ve estetik boyutlarını keşfetmesini sağlamıştır. New York'a döndükten sonra güzel sanatlar ile dekoratif sanatları eşit bir zemine oturtacak çalışmalar yapan sanatçı daha çok Doğuya özgü geleneksel iğne işi çalışmalar (Görsel 4) yapmış, bu kültürlerin zengin dekoratif geleneklerini Batılı bir sanatçı gözüyle yorumlamıştır.

Görsel 4. Robert Kushner, Robert Kushner, Gelinlik, 1978

1975 yılında bir dizi performans çalışması gerçekleştiren Kushner, bu performanslarda ağırlıklı olarak Doğuya özgü kumaşlardan bir araya getirdiği kostümleri kullanmıştır (Görsel 5). 1980'lerden sonra tuval çalışmalarına ağırlık veren sanatçı bu resimlerde Doğulu kültürlerin geleneksel kumaş desenlerini ve stilize çiçek motiflerini kullanarak yorumlamıştır. Hindu tapınaklarından esinlenerek yaptığı bu çalışmalar (Görsel 6) geleneksel Çin ya da Japon

resimlerini anımsatan narin bitki örtüsü motifleriyle çeşitlendirilmiştir. Krizantem, ebegümece, aynısefa gibi kaligrafik çiçek türleriyle zenginleştirilen bu resimler yaldızlı veya koyu arka planların zarif bileşimiyle biçimlenmiştir. Kushner'in lirik, neşeli, incelikli bu yapıtları baştan çıkarıcı olduğu kadar Doğu süsleme geleneğinin incelikli yönlerini zarif biçimde yansıtır (URL. 6).

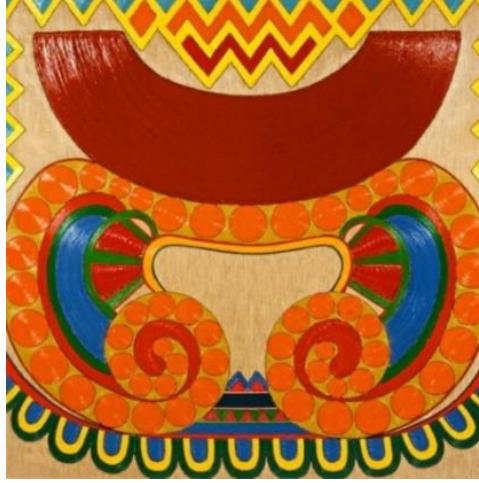

Görsel 5. Robert Kushner, Persian Line II, Performans, 1975

Görsel 6. Robert Kushner, Anemon Buketi, Tuval üzerine yağlıboya, akrilik, altın varak, 183x183 cm.

Grubun bir diğer üyesi olan Mary Grigoriadis, Desen ve Dekorasyon hareketinde önemli bir figür olarak kabul edilir. “Seküler İkonlar” (Görsel 7) olarak adlandırılan ilk dönem çalışmaları Bizans'tan Amerikan Kızılderililerine ve İslami biçimlere kadar bir dizi tarihi ve kültürel referansı barındırır. Özellikle Bizans mozaikleri ve ikonlarındaki dekoratif motifleri tuvallerine taşıyan sanatçı el sanatları, süsleme ve dekorasyonun evrensel kullanımına uygun olarak çalışmalarını oluşturur. Batılı olmayan kültürleri temel alan resimleri geçmişten günümüze kök salmış motifleri barındırır ve tüm bunlara yeni bir tema, özgün kompozisyonlar eşlik eder. Kalın ve son derece parlak boya katmanlarıyla oluşturduğu bu resimler, keskin kenarlı folklorik motiflerin karşılıklı simetrik dizilimiyle biçimlenir.

Görsel 7. Mary Grigoriadis, Yağmur Dansı, 1974, Tuval üzerine yağlıboya, 167 × 167 cm.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Sanat tanımsal sınırları içerisinde düşünüldüğünde, dekorasyon ve süsleme kulağımızda her ne kadar olumsuz yankılar oluşturuyorsa da bugün gelinen noktada bu unsurların sanat dünyasında sıkça kullanıldığına ve kabul gördüğüne tanıklık ediyoruz. Bununla bağlantılı olarak bugün yaygın bir eğilim olan postmodernizm neredeyse modernist sanatın dışladığı ve sanat olmadığını iddia ettiği tüm unsurları kucaklayıp sahiplenmektedirler. Buna dekorasyon ve süsleme sanatının bütün biçimsel unsurları da dahildir. Sanatın baskın tanımlama biçimlerinden uzaklaşılması ve reddedilmesi üzerine kurulan bu tavır, sanatın kelime dağarcığını genişletmesinin yanı sıra her şeyin sanat olabileceği gibi yaygın bir görüşü de beraberinde getirmiştir. Desen ve Dekorasyon Hareketi'ne bu perspektiften bakıldığında, kendi dönemleri ile ilgili sanatsal ve entelektüel çabalarını anlamak daha da kolay hale gelmektedir.

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin kolektif ruhu ve yaptıkları çalışmalar, Batı Avrupa'nın kültürel hegemonyasıyla özdeşleşen unsurları, göz ardı edilen ve ayrımcılığa tabi tutulan yönleri işaret etmesi açısından önemlidir. Hareketin bu muhalif tutumunda ortak nokta olan süsleme ve dekorasyon, modern sanatın evrensellik iddiasıyla katı bir tutuma sahip olması karşısında tercih ettikleri görsel unsurlardır. Bu tercih birçok yönüyle karşıtlığın ortaya çıkardığı "öteki" olma durumunu işaret eder ve daha önce ihmal edilmiş alanları kucaklayarak yeni bir vizyonla görmemizi sağlar. Çağdaş sanatın kelime dağarcığının genişletilmesi, sanatın daha adil, daha açık fikirli hale getirilmesi adına oluşturdukları bu yaklaşım biçimi, yüksek kültür biçimlerinin baskıcılığının sanatsal bir analizi olarak karşımıza çıkar.

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin çağdaş sanata katkıları sadece bir sanatçı duyarlılığı değil, ciddi anlamda bir entelektüel çaba içermektedir. Bu yönden grubun süsleme ve dekorasyonu ön plana çıkarması ve çalışmalarında bu unsurları yüceltmesi, sadece estetik değil aynı zamanda dünya kültürüne dönük önemli bir sorumluluk bilinci taşır. Her ne kadar dekor ve süslemenin şatafatlı, süslü yüzeyleri, o zaman olduğu kadar şimdi de garip karşılanıyorsa da tüm bunların ardında yatan tarihsel ciddiyetin varlığı onlara farklı bir gözle bakmamızın önemini bir kez daha hatırlatır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin dekor ve süsleme geleneklerine çağdaş bir kimlik kazandırma ve güncel sanata dahil etme istekleri her ne kadar yoğun çabalar içerse de bu amaçları kendi dönemlerinde oldukça belirsiz kalmıştır. Böyle olsa da bu radikal eğilim Batı sanatının değişime olan ihtiyacını yansıtır. Bu ihtiyaç temelde Batı Avrupa'nın kültürel hegemonyası ve onunla özdeşleşen sanat politikalarının ne ölçüde ayrımcılık içerdiğine yönelik ipuçlarını barındırır. Kimlik, cinsiyet, güç, otorite ve özgünlük gibi konuların ön plana çıkmasına kaynaklık eden bu gerilimli sorunlar, bir sanat hareketinin kuruluş amaçlarını oluşturması bakımından oldukça anlamlıdır.

Desen ve Dekorasyon Hareketi'nin kültürel anlayışa katkıda bulunduğu şey, süsleme ve dekorasyonu bir sanat dili olarak kullanmalarından çok Batının dışladığı, yadsıdığı Doğu kültürlerini önemsemeleri, kucaklamaları ve ön yargıdan uzak bir şekilde değerlendirmeleridir. Bunun yanı sıra soyutlamanın bazı biçimsel niteliklerini benimseyerek, soyut üzerinde kendi kendine düşünmek değil, kimlik, cinsiyet, güç, otorite ve özgünlük gibi konuları tartışmaya açmalarıdır. Ancak kendi dönemlerinde önemsizleştirilen ve yok sayılan grup, Çağdaş sanat pratiğine yaptıkları katkılardan dolayı zamanla daha çok önemsenmeye başlamış, grup sanatçılarının sanatsal vizyonu, düşünsel perspektifindeki kapsayıcı bakış açısı geçte olsa bugün daha anlaşılır bir hale gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Danto, A. C. (2007). "Pattern and Decoration as a Late Modernist Movement", *Pattern and Decoration An Ideal Vision in American Art*, (Ed: Anne Swartz) Hudson River Museum Publisher, ABD
- Gouma, T. S. ve Mathew, P. (2008). *Sanat ve Cinsiyet*, (Ed: Ahu Antmen), İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Heartney, E. (2008). *Sanat ve Bugün*, (Çev. Osman Akınhay), İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları.
- Owens, C. (1987). *The Anti-Aesthetic*, "The Discourse of Others:Feminists and Postmodernism", (Ed. Hal Foster) Washington, USA: Bay Press.
- Ricoeur, P. (1965). *History and Truth*, Evanston, USA:Northwestern University Press
- Swartz, A. (2007). *Pattern and Decoration An Ideal Vision in American Art*, (Ed: Anne Swartz) Hudson River Museum Publisher, ABD
- URL.1. *Art Hysterical Notions of Progress and Culture*, https://static1.squarespace.com/static/54cfdb3fe4b0f3f8e9b51f03/t/54ec138ae4b0165bdd00c622/1424757642613/03_Jaudon.pdf , (Erişim Tarihi: 05.01.2022)
- URL.2. *Key Figures of the Pattern and Decoration Movement*, <https://www.ideelart.com/magazine/pattern-and-decoration-movement> , (Erişim Tarihi: 09.01.2022)
- URL.3. *Robert Kushner*, https://www.nathalieobadia.com/exhibitions/154-robert-kushner-jardin-sauvage/press_release_text/ , (Erişim Tarihi: 11.01.2022)
- URL.4. *Patterns of Promiscuity: The Pattern and Decoration Movement in American Art of the 1970s and '80s*, <https://blog.yalebooks.com/2020/05/26/patterns-of-promiscuity-the-pattern-and-decoration-movement-in-american-art-of-the-1970s-and-80s/> , (Erişim Tarihi: 13.01.2022)
- URL.5. *Valerie Jaudon*, <http://www.vonlintel.com/Valerie-Jaudon.html> , (Erişim Tarihi: 22.01.2022)

- URL.6. Robert Kushner, https://www.nathalieobadia.com/exhibitions/154-robert-kushner-jardin-sauvage/press_release_text/, (Erişim Tarihi: 28.01.2022)
- URL.7. Joyce Kozloff, https://www.wikiwand.com/tr/Joyce_Kozloff, (Erişim Tarihi:16.01.2022)

GÖRSEL KAYNAKLAR

- Görsel 1.** Joyce Kozloff ,Üç Portal, 1977, Tuval üzerine akrilik boya, 457.2x 182.88 cm., <https://www.wikiart.org/en/joyce-kozloff/three-portals-pink-triangle-1977> , Erişim Tarihi: 07.01.2022
- Görsel 2.** Miriam Schapiro, Cennet Halısı, 1980, Tuval üzerine kolaj ve akrilik boya, 152.7x127.2 cm., <http://www.flomenhaftgallery.com/november-2011-miriam-schapiro.html>, Erişim Tarihi: 11.01.2022
- Görsel 3.** Valerie Jaudon, Aaron, 1980, Kağıt üzerine pastel boya, 83x 76 cm., <https://artpattern.altervista.org/valerie-jaudon/>, Erişim Tarihi: 13.01.2022
- Görsel 4.** Robert Kushner, Robert Kushner, Gelinlik, 1978, <https://www.robertkushnerstudio.com/blog/category/Pattern+and+Decoration>, Erişim Tarihi: 18.01.2022
- Görsel 5.** Robert Kushner, Persian Line II, Performans, 1975, <https://www.robertkushnerstudio.com/persian-line-ii-nyc-1975>, Erişim Tarihi: 15.01.2022
- Görsel 6.** Robert Kushner, Anemon Buketi, Tuval üzerine yağlıboya, akrilik, altın varak,183x183 cm. <https://www.robertkushnerstudio.com/blog/category/Pattern+and+Decoration>, Erişim Tarihi: 18.01.2022
- Görsel 7.** Mary Grigoriadis, Yağmur Dansı, 1974, Tuval üzerine yağlıboya, 167 × 167 cm., <https://www.moca.org/collection/work/rain-dance>, Erişim Tarihi: 19.01.2022